

КОНКУРЕНТОСПОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ЙОГО ІННОВАЦІЙНОЮ СИСТЕМОЮ

Досліджено конкурентоспроможність Львівської області за складовими індексу конкурентоспроможності України, охарактеризовано нормативну базу регулювання інноваційної політики в регіоні в сучасних умовах, визначено етапи Програми управління інноваційною складовою конкурентоспроможності регіону та запропоновано модель взаємозв'язку університетів дослідницького типу зі складовими регіональної інноваційної системи.

Studied the competitiveness of the Lviv region in Ukraine Competitiveness Index components, defines the legal basis regulating innovation policy in the region in modern terms, the stages of program innovation and competitiveness of the region and the model of university research relationship type with components of the regional innovation system.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, інноваційна система, інноваційні складові.

Постановка проблеми. Сучасна інноваційна політика регіонів України передбачає комплексну оцінку потенціалу їх розвитку та конкурентоспроможності у контексті інноваційної складової Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК).

Розвиток науково-технологічного та інноваційного потенціалу регіонів повинен стати основним пріоритетним завданням регіональної економічної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності певної територіальної одиниці. Таким чином, процес поширення інновацій від централізованого у структурі регіональної інноваційної системи України повинен перейти до децентралізованого, коли окремі регіони завдяки локальним інноваційним процесам стануть „осередками інноваційного росту” національної економіки.

Вибір інноваційної моделі розвитку кожного регіону потребує створення на його території ефективної інноваційної системи яка враховує традиційні види діяльності окремих регіонів, його своєрідність і унікальність щодо використання нововведень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання стратегічного розвитку регіонів і формування їх конкурентоспроможності завжди були одними з ключових в управлінні, їх дослідження знайшло відображення в роботах класиків: А. Маршалла А. Сміта, М. Портера; нобелівських лауреатів: Дж. Стіглера, М. Туган-Барановського, С. Кузнеца, Й. Шумпетера.

У розвиток теоретично-організаційних засад ефективного управління інноваційною діяльністю на регіональному рівні значний внесок продемонстрували такі провідні вітчизняні вчені, як О. Амоша, П. Борщевський, В. Безугла, А. Валюх, В. Геєць, В. Головатюк, Б. Данилишин, О. Жихор, Е. Зінь, С. Ілляшенко, М. Корецький, О. Комеліна, С. Писаренко, І. Прокопович-Павлюк, В. Симоненко, Л. Яремко та інші.

Разом з тим багато теоретичних і прикладних питань з формування інноваційної складової конкурентоспроможності регіонів, зокрема, через їх багатогранність і складність, залишаються маловивченими й невирішеними, тому потребують подальшого дослідження і науково-методичного обґрунтування. Так, не дослідженими залишаються такі важливі аспекти цієї проблеми, як регіональна політика активізації інноваційної активності підприємств за видами діяльності та галузями економіки у відповідності і взаємозгодженості із державними програмами.

Формулювання цілей статті. Метою статті було розроблення організаційних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління інноваційною складовою конкурентоспроможності регіону, для чого передбачається вирішити наступні завдання:

- дослідити рівень конкурентоспроможності регіонів за складовими Індексом міжнародної конкурентоспроможності України;
- проаналізувати рівень впливу інноваційної складової конкурентоспроможності регіону на прикладі Львівської області;
- охарактеризувати нормативну базу регулювання інноваційної політики в регіоні та ефективність функціонування регіональної інноваційної системи регіону в сучасних умовах;
- визначити шляхи формування конкурентоспроможності регіону за рахунок активізації участі наукового і освітнього сектору.

Виклад основного матеріалу. У рейтингу Індексом міжнародної конкурентоспроможності 2009–2010 Україна займає 82 місце серед 133 країн. Згідно з підсумковим Звітом про конкурентоспроможність України, який презентував Фонд «Ефективне управління» в рамках спільного проекту із Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), Україна опустилася на 10 позицій [1].

Рейтинг України визначено за 12 складовими Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК): державні та громадські установи (1), інфраструктура (2), макроекономічна стабільність (3), охорона здоров'я (3) та початкова освіта (4), вища освіта та професійна підготовка (5), ефективність ринку товарів і послуг (6), ефективність ринку праці (7), рівень розвитку фінансового ринку (8), оснащеність новими технологіями

(технологічна готовність) (9), розмір ринку (10), рівень розвитку бізнесу (11) та інновації (12).

Методологія ГІК припускає, що рівень розвитку бізнесу та інновації є факторами конкурентоспроможності, набагато важливішими для країн з високим рівнем доходу на душу населення, таких як США, де рівень ВВП на душу населення складає 17,000 тис. дол. США, при цьому для України, яка віднесена до країн, що орієнтовані на ефективність разом із Аргентиною, Бразилією, Боснією і Герцеговиною та Болгарією, для яких рівень ВВП на душу населення складає 2,000 тис. дол. США.

Для підтримки досягнутого рівня життя та переходу країни на рівень орієнтації на інновації необхідно виробляти товари та послуги з найбільшою часткою доданої вартості, а для України, яка знаходиться на перехідній стадії розвитку, вплив складових “рівень розвитку бізнесу” та “інновації” на загальний рейтинг не є значним. Тим не менше, цей аспект конкурентоспроможності не повинен ігноруватися з огляду на вимоги економічної кризи, яка стала свого роду індикатором резервів кожної країни і є поштовхом для прогресивних зрушень вітчизняної економіки.

Загалом в Україні формується відносно сприятливе середовище для інновацій, а за даною складовою країна посідає 52 місце в ГІК 2008–2009 рр., що перевищує рейтинг у групі ЄС-12 (56,5), зокрема таких країн як Словачка Республіка, Румунія, Польща, Литва, Латвія і Болгарія. З країн СНД більш високим рейтингом за інноваційною компонентою володіють лише Російська Федерація й Азербайджан.

У регіональному ж рейтингу конкурентоспроможності України з 20 регіонів перше місце, як і раніше, займає Київ, а в міжнародному рейтингу це 59 місце (поруч з Угорщиною та Панамою). Далі з незначним відставанням прямує Дніпропетровська область, потім Закарпатська і Львівська області (67 та 69 місце в міжнародному індексі по-сусідству з Уругваєм та Румунією), і АР Крим з Донецькою областю (72 та 73 місця між Казахстаном і Латвією) [1].

Оцінимо конкурентоспроможність Львівської області, як однієї з лідерів регіонального рівня конкурентоспроможності, на основі Звіту та даних про інноваційну активність регіону у 2009 році, де представлені ознаки і фактори інноваційної складової конкурентоспроможності Львівської області за 2009 рік (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка ознак та факторів інноваційної складової конкурентоспроможності
Львівської області за 2009 рік**

№ п/п	Параметр оцінки	Значення		Частка від значення по Україні, %
		Регіон	Україна	
1	Число організацій, які виконують дослідження та розробки, од.	80	1378	5,8
2	Число інноваційно активних підприємств промисловості і сфери послуг, од.	106	1397	7,5
3	Кількість ВНЗ, в т. ч четвертого рівня акредитації, од.	67/15	1288/277	5,2/21,5
4	Інвестиції в основний капітал на одну особу, грн	389,6	464,2	83,9
5	Інвестиції в основний капітал за участю іноземного капіталу, грн	4619	872,1	52,9
6	Чисельність населення, млн осіб	2,546	45,871	5,5
7	Середні грошові доходи населення на 1-го мешканця в місяць, грн	3031,9	3506,5	86,5
8	Коефіцієнт міграційного приросту, од.	(-1,3)	(-3,9)	33,3

Аналіз показав, що для регіону, як і для України, орієнтованій на ефективність за факторами конкурентоспроможності, актуальною є складова «Оснащеність новітніми технологіями (технологічна готовність)», якою оцінюється швидкість, з якою економіка регіону переймає і використовує, але не обов'язково розвиває, нові технології для підвищення продуктивності своїх секторів. Тому логічно, саме ця складова характеризує інноваційний потенціал конкурентоспроможності регіону. Аналіз динаміки ознак та факторів інноваційної складової конкурентоспроможності Львівської області за 2009 рік виявив незадовільний стан інноваційноактивних підприємств промислової сфери та послуг на фоні високого рівня забезпеченості регіону науковим потенціалом вищих навчальних закладів [5].

Закономірно, створення Державного комітету України з питань науково технічного та інноваційного розвитку не гарантує в умовах глобальних реформ вітчизняної економіки та світової фінансової кризи поряд з іншими вітчизняними нормативними документами інноваційного спрямування швидкого результату відносно оснащеності новітніми технологіями (технологічна готовність) регіону, що пояснюється відсутністю дієвих механізмів взаємодії органів влади, наукових і навчальних інституцій, малого інноваційного бізнесу і масштабних промислових компаній. Наявність єдиної організаційної основи, яка забезпечує цілісне управління національною інноваційною стратегією і розвитком регіону повинна забезпечуватися державним апаратом [2].

Пропонується вдосконалити існуючу та створити універсальну модель планування, організації, реалізації і контролю взаємовідносин учасників процесу комерціалізацією результатів наукових досліджень та активізації підприємницьких відносин між вченими і сферою бізнесу в інтересах певного регіону і державних програм розвитку з метою зниження ризиків в інноваційній діяльності як Програму управління інноваційною складовою конкурентоспроможності регіону, яка зображена нижче (рис. 1).

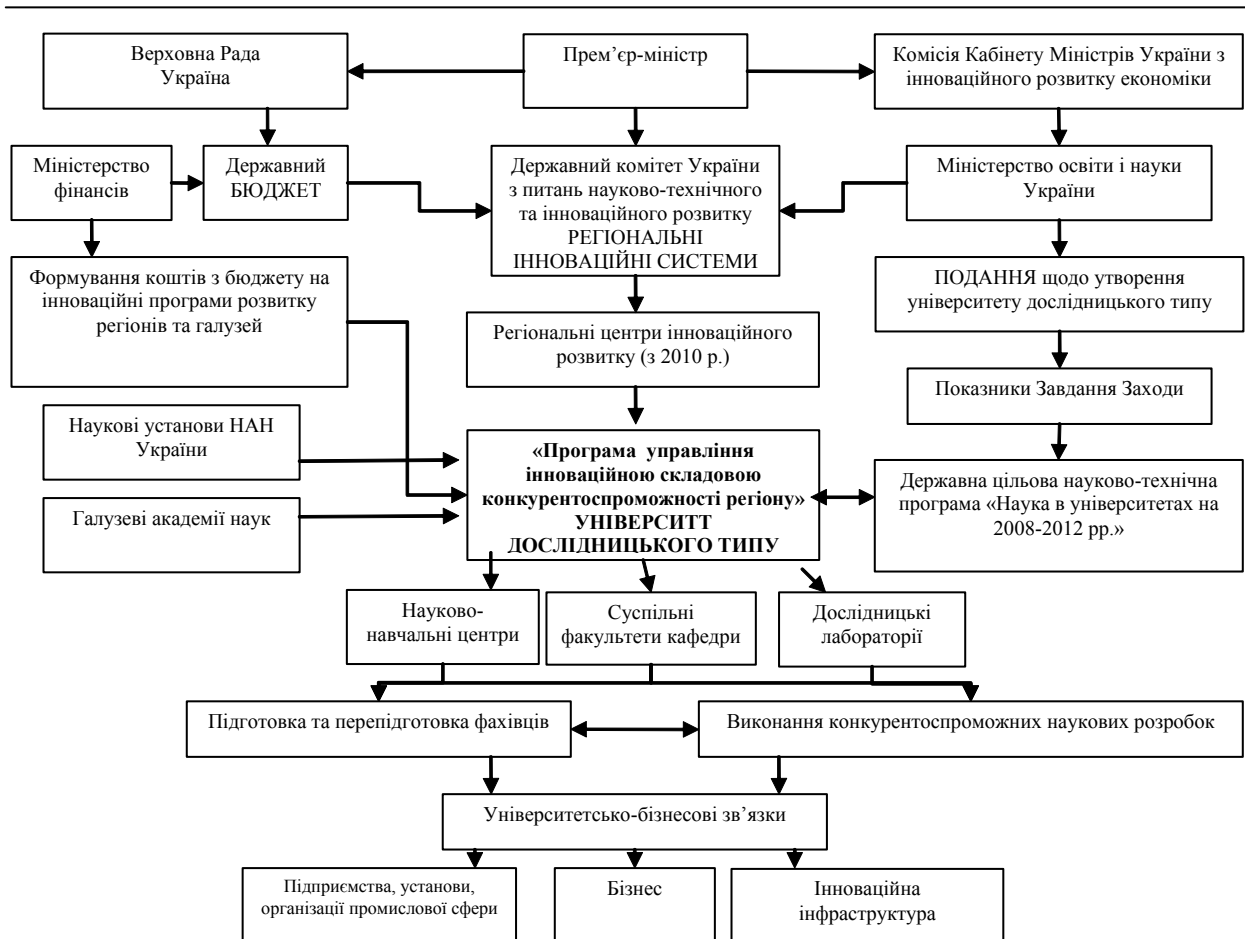


Рис. 1. Взаємодія суб'єктів регіональної інноваційної системи (РІС) в процесі виконання Програми управління інноваційною складовою конкурентоспроможності регіону

Проаналізувавши існуючий механізм взаємодії складових Регіональної інноваційної системи України в процесі управління інноваційною політикою в регіоні та міжнародний досвід функціонування Регіональних інноваційних центрів визначено зміст етапів Програми управління інноваційною складовою у процесі формування конкурентоспроможності регіону: 1-й етап – «Аналіз потреби та наявності капіталу для інновацій в регіоні»; 2-й етап – «Аналіз результатів співпраці між підприємствами, організаціями, установами і науково-дослідними підрозділами, в т. ч. вищими навчальними закладами, і установами бізнес-середовища в регіоні»; 3-й етап – «Діагностика рівня інноваційної діяльності стратегічно ключових галузей економіки регіону»; 4-й етап – «Аналіз інноваційної активності вищої освіти в регіоні»; 5-й етап – «Оцінка потенціалу науково-дослідних інститутів у системі функціонування інноваційної структури регіону»; 6-й етап – «Аналіз інноваційної системи регіонального розвитку: інноваційний шлях процесів комерціалізації нововведень на ринку»; 7-й етап – «Розробка плану взаємодії учасників інноваційної діяльності регіональної інформаційно-комунікаційної платформи в регіоні»; 8-й етап – «Концепція функціонування і координації Програми в регіоні – організація діяльності сфери інновацій» та "Регіональні стратегії розвитку Центру розвитку інновацій та інформаційного суспільства"; 9-й етап – "Діагностика про інноваційного підходу і здатність до про інноваційного мислення у різних сферах професійної діяльності регіону"; 10-й етап – «Проект формування "галузевих кластерів" у регіоні в інноваційних секторах економіки».

Запропонована Програма управління інноваційною складовою у процесі формування конкурентоспроможності регіону дозволить мобілізувати потенціал її складових та контролювати прибутковість діяльності її учасників знижуючи можливі фактори ризику при реалізації політики в галузі інновацій щодо використовувати технологічної та інноваційної ренти з освітнього і наукового потенціалу регіону, при цьому методологія оцінки ризиків реалізації обраної стратегії інноваційного розвитку регіону повинна розглядатися як ключове питання реалізації інноваційної політики в регіоні.

Висновки та пропозиції. Відомо, що Україна поки що не перебуває серед лідируючих країн-реформаторів, тому ключовим фактором докорінної перебудови взаємовідносин усіх учасників науково-технічного та інноваційного розвитку регіону як елементів регіональної інноваційної системи, слід вважати мотиви представників органів місцевої виконавчої влади – державних службовців.

Так, із великої кількості завдань, що стоять перед президентом та урядом, аналітиками виділено першочергову реформу без якої підвищення конкурентоспроможності країни просто неможливе – реформа

державного апарату. Ефективність здійснених реформ в Україні за усіма напрямками, задекларованими у Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки, залежить від ефективності роботи, професіоналізму і мотивації державної служби, оскільки це реформа всіх реформ, так як прийняття законів у парламенті має гарантувати реалізацію цих законів на практиці.

Головна проблема в цьому контексті – це вимивання професіональних держслужбовців із системи державного апарату. Один із можливих оптимальних сценаріїв – починати з реформування державного апарату не повсюдно, а вибірково в тих сферах, де країна здійснюватиме ключові економічні перетворення – в регіонах з високим рівнем конкурентоспроможності за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності, визначеної законодавством. Регіональна Програма управління інноваційною складовою у процесі формування конкурентоспроможності регіону, як складова Стратегії розвитку регіону, повинна органічно поєднувати прийняті до виконання законодавчо-нормативні документи, і сконцентрувати увагу громадськості саме на етапі контролю прийняття управлінських рішень відповідальними особами.

Література

1. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 : [опубл. Фондом «Ефективне Управління» у співробітництві зі Всесвітнім економічним форумом] [Електронний ресурс] / Фонд «Ефективне Управління». – Копірайт, 2010. – 162 с. – Режим доступу : www.feg.org.ua.
2. Постанова КМУ «Про утворення Державного комітету України з питань науково технічного та інноваційного розвитку» від 7 квітня 2010 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : програма економічних реформ на 2010–2014 рр. / Комітет з економічних реформ при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
4. Яремко Л. А. Глобальна конкурентоспроможність регіону: джерела конкурентних переваг / Л. А. Яремко // Регіональна економіка – 2009. – № 1/51. – С. 16.
5. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.stat.lviv.ua

Надійшла 07.10.2010

УДК 338.439.544:338.246.025.2:303.425

Т. О. ЗАЙЧУК

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КРИТИЧНИЙ ОГЛЯД СВІТОВОГО ДОСВІДУ МАКРОМАРКЕТИНГУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Розглянуто організаційно-економічні інструменти організації макромаркетингу виробництва екологічно чистих продуктів харчування в окремих країнах Європейського Союзу та США, проаналізовано можливість застосування існуючих методів здійснення державної підтримки органічної галузі в Україні. Сформульовано інституційні засади формування маркетингової парадигми вітчизняного ринку екологічно чистих продуктів харчування як засобу досягнення сталого розвитку суспільства.

An organizational and economic instruments of macromarketing production of clean food in some countries of the European Union and the United States are viewed. Analyzed the applicability of existing methods of state support for organic sector in Ukraine. Formulated institutional framework of the marketing paradigm of the domestic market of clean food as a means of achieving sustainable development.

Ключові слова: маркетинг, макромаркетинг, виробництво, екологічно чисті продукти.

Постановка завдання. Проблема розвитку виробництва екологічно чистих продуктів харчування є однією з найбільш актуальних проблем світової економіки. Досвід останніх десятиріч наочно демонструє його вплив на забезпечення сталого суспільного розвитку, зокрема екологічної складової останнього. У цьому контексті в теорії та практичній площині особливу конверсійність має такий чинник розширення органічного сільськогосподарського виробництва, як макромаркетинг, завдяки реалізації програм якого з 70-х рр. XX століття став можливим активний розвиток виробництва екологічно чистих продуктів харчування у всьому світі. Статистичні дані констатують щорічне збільшення попиту на органічні продукти харчування в середньому на 20% протягом 1993–1997 рр. Проте об'єктивна ситуація з розвитком органічної галузі в Україні свідчить, що сформована у світі парадигма функціонування ринку екологічно чистих продуктів харчування не сприймається українським суспільством. Дана колізія залишається мало дослідженою як у теорії, так і на практиці, що й спричинило увагу до неї у даній статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед ґрунтовних робіт останнього періоду, в яких розглянуті проблеми формування та шляхи реалізації державних програм підтримки розвитку вітчизняного ринку органічних продуктів харчування, можна відмітити дослідження Є. Милованова, Н. Бородачевої, О.